

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра соціальної роботи та педагогіки вищої школи

КЛЕНШИН ОЛЕКСАНДР ВАСИЛЬОВИЧ

**СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ ОСІБ З ТИМЧАСОВОЮ ВТРАТОЮ
ПРАЦЕЗДАТНОСТІ**

Спеціальність: 232 «Соціальне забезпечення»

Освітньо-професійна програма «Соціальне забезпечення»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»

Науковий керівник:

Петрук Вікторія Віталіївна,

кандидат педагогічних наук, доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 22

засідання кафедри соціальної роботи

та педагогіки вищої школи від 02.06.2025 р.

Завідувач кафедри

_____ проф. Чернета С.Ю.

АНОТАЦІЯ

Кленшин О.В. Соціальне страхування осіб з тимчасовою втратою працездатності. – Рукопис.

Робота на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр» за спеціальністю 232 – Соціальне забезпечення. – Волинський національний університет імені Лесі Українки. – Луцьк, 2025.

Бакалаврську роботу присвячено вивченню соціального страхування осіб з тимчасовою втратою працездатності. Проблема, порушена у роботі, це важливий етап у розробці нових підходів до переосмислення соціальної політики в Україні, визначення чіткої мети, завдань, механізмів і етапів її реалізації.

У даній роботі досліджено суть, принципи і функції соціального страхування. Було розглянуто види соціального страхування та їх нормативно-правову базу. Аналізуються практичні аспекти загальнообов'язкового державного соціального страхування.

В результаті дослідження бакалаврська робота має на меті надати важливі висновки та рекомендації щодо удосконалення вдосконалення системи соціального страхування в Україні.

Ключові слова: соціальний захист, соціальне страхування, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	6
1.1. Суть, принципи і функції соціального страхування	6
1.2. Види соціального страхування.....	15
1.3. Нормативно-правова база соціального страхування.....	19
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАГАЛЬНООБОВ’ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ.....	22
2.1. Страхування у зв’язку з тимчасовою втратою працездатності	22
2.2. Допомога по тимчасовій втраті працездатності	27
2.3. Напрями удосконалення соціального страхування в Україні	33
ВИСНОВКИ.....	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	41

ВСТУП

Актуальність проблеми. Україна переживає складний період своєї історії, коли визначаються та формуються основи її майбутнього існування. Щоденні виклики, з якими стикається населення внаслідок війни, ставлять нові питання і вимагають відповідей. Соціальний захист населення є одним з ключових напрямків, який дозволяє забезпечити його всім необхідним. Запровадження воєнного стану є серйозним викликом для системи соціального захисту населення і вимагає комплексного підходу та вміння ефективно управляти фінансовими ресурсами. Ця кризова ситуація вимагає проведення ґрунтовних досліджень для пошуку ефективних стратегій та рішень для забезпечення стабільності соціального захисту населення.

Соціальне страхування, метою якого є захист громадян від фінансових ризиків, пов'язаних з інвалідністю, хворобою, безробіттям та іншими несприятливими ситуаціями, має вирішальне значення для соціальної політики. Розуміння та розвиток систем соціального страхування є ключем до задоволення потреб населення. Україна працює над приведенням своєї системи соціального страхування у відповідність до міжнародних стандартів і норм. Це дослідження може допомогти виявити найкращі практики в інших країнах та впровадити їх в українську систему.

Теоретична та практична актуальність, а також недостатня теоретична розробленість зумовили вибір теми дослідження «Соціальне страхування осіб з тимчасовою втратою працездатності».

Мета дослідження – розробити рекомендації для вдосконалення соціального страхування в Україні.

Завдання дослідження:

- розглянути суть, принципи і функції соціального страхування;
- охарактеризувати нормативно-правову базу соціального страхування;
- вивчити практичні аспекти видів соціального страхування;

- запропонувати рекомендації, спрямованих на вдосконалення соціального страхування.

Об'єкт дослідження –соціальне страхування.

Предмет дослідження – зміст, форми соціального страхування осіб з тимчасовою втратою працездатності.

Методи дослідження – в бакалаврському дослідження були використані загальнонаукові та емпіричні методи, а саме: аналіз; синтез; індукція; дедукція; порівняння; узагальнення, конкретизація, систематизація, статистичний.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання для вдосконалення регулювання процесів удосконалення соціального страхування осіб з тимчасовою втратою працездатності. Висновки та рекомендації дослідження можуть бути використані при підготовці відповідних методичних матеріалів, навчально-методичних комплексів, розробці спецкурсів тощо.

Апробація результатів та їх публікація. Результати бакалаврського дослідження апробовані під час проходження переддипломної практики, а також обговорені на засіданні кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи Волинського національного університету імені Лесі Українки; результати дослідження «Соціальне страхування осіб з тимчасовою втратою працездатності» відображені в збірнику наукових праць «Педагогіка» XVI Міжнародної науково-практичної конференції науковців, аспірантів та студентів «Актуальні проблеми педагогіки, соціальної роботи та соціального забезпечення» (14 травня 2025 р.).

Експериментальне дослідження проводилося на базі Луцького міського центру зайнятості.

Структура роботи. Бакалаврське дослідження складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

1.1. Суть, принципи і функції соціального страхування

Соціальний захист є невід'ємною частиною системи соціального забезпечення. Як зазначає О. Москаленко: «...існування інституту загальнообов'язкового державного соціального страхування та законодавче визначення умов і порядку його здійснення є не тільки засобом реалізації соціальної політики держави, а й державними гарантіями прав людини і громадянина» [21, с. 190].

У ст. 1 Закону України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове соціальне страхування» подано чітке визначення поняття загальнообов'язкового соціального страхування, яке трактується як «система прав, обов'язків та гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що в свою чергу включає матеріальне забезпечення громадян, а кошти, які спрямовані на таке забезпечення виплачуються за рахунок грошових фондів» [26].

Аналогічне визначення можна знайти в пункті 3 частини 1 статті 1 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», який визначає соціальне страхування як «...система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає матеріальне забезпечення, страхові виплати та надання соціальних послуг застрахованим особам за рахунок коштів Фонду соціального страхування України» [35].

Якщо звернутися до визначень у науковій літературі, то під соціальним страхуванням розуміють «організаційно-фінансову систему, чия діяльність спрямована на захист від соціальних ризиків втрати доходу або необхідності оплати певних послуг чи інших видатків, пов'язаних із втратою здоров'я, працездатності або настанням безробіття, за рахунок спеціальних фондів, які

формуються через сплату внесків працюючими, роботодавцями й державою» [24, с. 99].

О. Москаленко визначає соціальне страхування як соціально-економічну категорію і розуміє його як систему відносин: «...з розподілу і перерозподілу національного доходу, які полягають у формуванні зі страхових внесків, сплачуваних працюючими громадянами та роботодавцями, державних дотацій спеціальних страхових фондів, кошти яких використовують для утримання осіб, які не беруть участі у суспільній праці» [22, с. 126].

Цікаве визначення дає А. О. Вольська, яка визначає соціальне страхування «...специфічним інститутом соціального захисту і водночас сферою економічної системи держави, де відбувається перерозподіл виробленого валового внутрішнього продукту, з метою захисту інтересів економічно активного населення від негативної дії соціальних страхових випадків» [6, с. 325].

На додаток до вищезазначеного, О.П. Кириленко та О.І. Тулай пропонують розглядати «соціальне страхування як інститут сталого людського розвитку» [14, с. 13].

Порівнявши підходи дослідників до визначення соціального страхування, А. Сидорчук дійшов висновку, що вони є тотожними і мають спільні риси:

- «соціальне страхування охоплює певну частину економічних (фінансових) відносин у суспільстві, пов'язаних з перерозподілом ВВП у країні»;
- «реалізація цих відносин на практиці відбувається шляхом формування і використання спеціально створених для цього цільових фондів»;
- «ці відносини охоплюють велику частину населення, яке не в змозі працювати внаслідок настання визначених подій (працездатних, не зайнятих у суспільному виробництві, непрацездатних)»;

- «з урахуванням принципу самостійності система соціального страхування може розвиватися лише в ринковій економіці, тому що в умовах планової економіки управління системою здійснюється тільки державою, а не на паритетних умовах з найманими особами чи працедавцями» [53, с. 114-115].

На наш погляд, акцент дослідників на перерозподілі ВВП як основній функції соціального страхування є не виправданим з юридичної та практичної точки зору, але цілком прийнятним з точки зору економічної ефективності соціального страхування в ринковій економіці. Адже зрозуміло, що основною функцією соціального страхування є не накопичення і розподіл економічних ресурсів, а допомога застрахованим у складних життєвих ситуаціях, тобто допомога їм, якщо вони тимчасово втрачають можливість самозайнятості і засобів до існування в результаті страхового випадку. Перерозподіл валового внутрішнього продукту є лише одним із засобів поповнення та формування спеціального фонду для виплати соціальних допомог відповідним особам. Що стосується інших заходів, то право на соціальний захист гарантується внесками громадян, підприємств, установ і організацій, а також за рахунок бюджетних та інших джерел соціального забезпечення.

Призначення соціального страхування є не менш важливим. У роботі В.С. Толуб'яка зазначено наступне: «Головне призначення соціального страхування – це захист економічно активного населення в разі настання соціального страхового випадку» [56, с. 49].

Значущість і важливість соціального страхування пояснюється необхідністю запровадження та реалізації такого страхування. Наприклад, В.С. Толуб'як так описує причини прийняття рішення про необхідність соціального страхування:

- «наявність громадян, котрі не беруть участі у суспільно корисній праці, а тому не можуть утримувати себе за рахунок заробітної плати (доходу від підприємницької діяльності);

- наявність громадян, котрі є дієздатними, але не мають можливості з різних причин її реалізувати» [56, с. 25].

Як бачимо, багато науковців використовують конструкцію «громадян», «населення», що звужує коло осіб, яке може претендувати на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Адже за ч. 3 Закону України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», окрім застрахованих громадян України, «право на забезпечення за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням мають іноземні громадяни, особи без громадянства та члени їх сімей, які проживають в Україні. Тому право скористатись соціальним страхуванням мають також іноземці, особи без громадянства та члени їх сімей, які перебувають на території України» [26].

Для того, щоб краще зрозуміти поняття «соціальне страхування», слід згадати хоча б одну з його функцій. Москаленко О. виділяє економічну функцію загальнообов'язкового соціального страхування в наступному порядку: «...спрямована на досягнення як індивідуальних цілей — заміщення заробітку (доходу), втраченого особою у зв'язку із тим чи іншим страховим випадком, так і колективних цілей — сприяння розвитку суспільного виробництва в цілому й окремих галузей господарства зокрема» [23, с. 141].

Отже, соціальне страхування – це система захисту громадян від несприятливих соціальних наслідків, пов'язаних з несприятливими умовними факторами (соціальними ризиками). Основна концепція соціального страхування полягає в тому, що воно надає допомогу у вигляді соціальних виплат потерпілим, які втратили працездатність і можливість заробляти на життя протягом певного періоду часу. Потерпілими можуть бути не лише громадяни України, а й іноземці або особи без громадянства, які проживають в Україні.

Кошти, необхідні для виплат соціальної допомоги, збираються громадянами, установами, організаціями та державою через внески до спеціальних фондів (таких як Фонд соціального страхування України).

Соціальне страхування має на меті захистити людей від несприятливих соціальних ризиків.

З економічної точки зору, соціальне страхування функціонує як засіб перерозподілу капіталу в суспільстві і пов'язане з економічним зростанням. Сильніша економіка призводить до збільшення доходів компаній та організацій, що, в свою чергу, призводить до збільшення страхових внесків.

Соціальне страхування сприяє підвищенню ефективності компаній, надаючи працівникам фінансову безпеку та охорону здоров'я. Воно створює економічні умови, необхідні для збереження робочої сили економічно активного населення, а в деяких випадках забезпечує соціальні виплати у разі частих хвороб, нещасних випадків на виробництві або професійного захворювання.

З юридичної точки зору, соціальне страхування – це система правових норм, які регулюють соціальний захист громадян у разі настання страхових випадків, визначених законом.

Соціальне страхування – це фінансова категорія, яка виражає економічні відносини, що виникають у процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту, шляхом формування коштів та використання для забезпечення громадян похилого віку, у разі постійної або тимчасової втрати працездатності, безробіття, допомоги по вагітності та пологах та медичного обслуговування.

Отже, загальнообов'язкове соціальне страхування – це система прав, обов'язків та гарантій, яка забезпечує соціальний захист, включаючи матеріальну підтримку, громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з обставин, що не залежать від нього, включаючи старість та інші випадки, передбачені законом, за рахунок коштів, отриманих від страхових внесків, сплачених застрахованими або уповноваженими органами, громадянами, включаючи бюджетні джерела та інші джерела, передбачені законом.

Соціальне страхування – це важлива складова частина соціального захисту населення, центром якого є людина та її потреби, а якість їх задоволення впливає на соціально-економічний розвиток держави.

Соціальне страхування створює умови для відтворення робочої сили та захисту громадян у разі настання певних страхових випадків: втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття, нещасного випадку на виробництві, догляду за дитиною, вагітності та пологів тощо.

Принципи соціального страхування населення відповідають принципам і цілям МОП, тобто вони спрямовані на сприяння соціальній справедливості та покращення умов життя і праці громадян. Принципи (від латинського «*princīpiū*», що означає «фундаментальний принцип») – це основні ідеї та настанови, що лежать в основі всього. Ці принципи слід вважати основними ідеями та вимогами, пов'язаними із соціальним страхуванням. Соціальне страхування базується на принципах, характерних як для страхової, так і для соціальної сфери.

Визнаючи, що соціальне страхування є невід'ємною частиною функціонування демократичного суспільства та сучасної держави, основні принципи соціального страхування визначаються наступним чином:

- законодавче визначення термінів та порядку впровадження загальнообов'язкового державного соціального страхування. Цей принцип закріплений у статті 46 Конституції України та інших законах. Він впливає з того, що кожна особа, яка законно проживає в Україні (а в деяких випадках і в інших країнах), має право брати участь у соціальному страхуванні та отримувати належне соціальне забезпечення за певних умов, встановлених законом, незалежно від статі, майнового стану, політичних та релігійних поглядів, етнічної та національної приналежності. Володіння та управління відомствами, а також індивідуальні підприємці, підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню. Тобто страхові внески таких працівників сплачуються самими працівниками та їхніми роботодавцями. Підприємці, творчі працівники та інші самозайняті

особи можуть добровільно брати участь у страхуванні. Вони охоплюються лише соціальним страхуванням інвестицій.

- обов'язковість страхування осіб, які працюють на умовах трудового договору (контракту) та інших підставах, передбачених законодавством про працю, та осіб, які забезпечують себе роботою самостійно (члени творчих спілок, творчі працівники, які не є членами творчих спілок), громадян – суб'єктів підприємницької діяльності. Даний принцип реалізується через законодавче закріплення обов'язковості сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування незалежно від волі і бажання роботодавців та найманих працівників. Принцип обов'язковості дає змогу реалізувати принцип суцільног охоплення населення соціальним страхуванням;

- індивідуальна відповідальність – це самостійна участь працівників у страхових інвестиціях, розмір яких визначається попередніми внесками працівника та страховим стажем. Принцип індивідуальної відповідальності працівників відіграє важливу роль в організації соціального страхування. Це пов'язано зі специфікою економічних відносин. (Формальна) правова свобода, надана громадянам, пов'язана з відповідальністю кожної особи приймати самостійні рішення щодо того, як брати участь в економіці суспільства та як організувати своє життя (вибрати професію, зосередитися на освіті, підготуватися до приватного соціального страхування тощо). Однією зі сфер, де застосовується принцип індивідуальної відповідальності в умовах ринкової економіки, є матеріальне становище особи та нездатність особи як члена суспільства жити самостійно (старість, хвороба, інвалідність, безробіття тощо). Особа повинна вживати заходів для забезпечення фінансових активів, враховуючи ймовірність несприятливих періодів у своєму житті. Принцип індивідуальної відповідальності в умовах ринкової економіки є фундаментальним принципом побудови та розвитку державної системи соціального страхування, що реалізується через фінансові механізми, що компенсують наслідки соціальних ризиків зусиллями самого

працівника. Працівник зобов'язаний робити внески як страховик, так і як застрахована особа.

– Індивідуальна відповідальність – це самостійна участь працівників у страхових інвестиціях, розмір яких визначається попередніми внесками працівника та страховим стажем. Принцип індивідуальної відповідальності працівників відіграє важливу роль в організації соціального страхування. Це пов'язано зі специфікою економічних відносин. (Формальна) правова свобода, надана громадянам, пов'язана з відповідальністю кожної особи приймати самостійні рішення щодо того, як брати участь в економіці суспільства та як організувати своє життя (вибрати професію, зосередитися на освіті, підготуватися до приватного соціального страхування тощо). Однією зі сфер, де застосовується принцип індивідуальної відповідальності в умовах ринкової економіки, є матеріальне становище особи та нездатність особи як члена суспільства жити самостійно (старість, хвороба, інвалідність, безробіття тощо). Особа повинна вживати заходів для забезпечення фінансових активів, враховуючи ймовірність несприятливих періодів у своєму житті. Принцип індивідуальної відповідальності в умовах ринкової економіки є фундаментальним принципом побудови та розвитку державної системи соціального страхування, що реалізується через фінансові механізми, що компенсують наслідки соціальних ризиків зусиллями самого працівника. Працівник зобов'язаний робити внески як страховик, так і як застрахована особа.

– солідарність та субсидування, при яких роботодавці, працівники та держава беруть участь у фінансуванні страхування, забезпечуючи основу для матеріальної підтримки (якщо підтримка гарантована) вразливих верств населення. Принцип взаємного страхування є основою для побудови основних принципів соціального страхування. Збитки (школа), завдані або понесені особою внаслідок страхового випадку, розподіляються між кількома особами. Матеріальні витрати, які несе кожна особа, є незначними, а стан постраждалої особи швидко відновлюється. Тобто встановлюється спільна

відповідальність усіх, хто оформлює певний вид страхування, для компенсації їхніх індивідуальних збитків. Принцип взаємозалежності чітко виражений на індивідуальному, професійному, промисловому та національному рівнях. Цей принцип базується на справедливому та співчутливому ставленні до людей, практичному застосуванні прав людини та основних свобод. Колективне мислення, яке присутнє в цьому випадку, дозволяє особам швидко виявляти та оцінювати одні й ті ж види соціальних ризиків та разом з ними боротися. Основою взаємної співпраці є універсальне ставлення та «доктрина» організації людського суспільства. У будь-якому суспільстві його члени взаємопов'язані та відповідають один за одного. Отже, соціальні ризики найкраще компенсуються спільно, а колективні дії залежать від суспільного характеру та моральної поведінки, яку люди демонструють, допомагаючи один одному.

- горизонтальний перерозподіл від тих, у кого не було страхового випадку протягом певного періоду часу, до тих, у кого стався страховий випадок.

- вертикальний перерозподіл від високодохідних до низькодохідних.

- організаційне самоврядування, тобто управління установами соціального страхування за уповноваженими представниками працівників та роботодавців, зміцнює зв'язок між соціальним страхуванням та компаніями соціального страхування, соціальне страхування є «відкритим» для народу, сприяє соціальній стабільності та демократичній свідомості в країні. Цей принцип реалізується шляхом відокремлення державного та місцевих бюджетів від заощаджень. Водночас передбачається, що всі суб'єкти системи соціального страхування, тобто застрахована особа, застраховані особи та страхові компанії, несуть відповідальність за управління відповідним страхуванням. Участь застрахованої особи та роботодавця в адмініструванні страхування може допомогти зменшити соціальні конфлікти.

- універсальне (всеохоплююче) – поширюється на більшість осіб, які потребують соціального страхування. Соціальне страхування охоплює

більшість населення, що відображається в законодавчому закріпленні гарантій реалізації прав застрахованих осіб, порядку збору фінансових ресурсів, належних фондах соціального забезпечення, наданні соціальних послуг.

Соціальні функції соціального страхування включають наступне:

- профілактика та запобігання – це комплекс організаційних і технічних заходів, спрямованих на збереження здоров'я та працездатності людей. Ця функція соціального страхування реалізується через державну систему профілактики різних захворювань, нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

- реабілітаційна – це комплексне надання медичних, професійних та соціальних реабілітаційних послуг з метою відновлення здоров'я та працездатності працівників. Реабілітація – це процес, що включає комплекс медичних, психологічних, педагогічних, соціальних та економічних заходів, спрямованих на попередження або компенсацію обмежень життєдіяльності, спричинених порушеннями здоров'я та стійкими фізичними вадами.

- соціальна – сприяння рівності рівня життя між різними соціальними групами, які не беруть участі в ринку праці, шляхом зменшення розриву в матеріальному забезпеченні між зайнятими та безробітними.

- стабілізуюча – сприяння рівності рівня життя між різними соціальними групами, які не беруть участі в ринку праці, шляхом зменшення розриву в матеріальному забезпеченні між зайнятими та безробітними [55].

1.2. Види соціального страхування

Соціальне страхування може здійснюватися у двох формах «державне та колективне, де державне соціальне страхування є обов'язковим, а колективне може бути як добровільним так і обов'язковим» [11, с. 117].

Як зазначають науковці Г. В. Григораш, Т. Ф. Григораш та інші: «добровільне соціальне страхування ґрунтується на принципах колективної

солідарності і взаємодопомоги за відсутності страхової підтримки держави (державного бюджету). Його характерними рисами є демократизм в управлінні страховими фондами, найбільш повна реалізація принципу самоврядування, соціальне партнерство роботодавців і найманих працівників, тісна залежність страхових виплат і програм від рівня доходів страхувальників» [7, с. 19].

У науковій літературі виділяють два види обов'язкового соціального страхування:

- «обов'язкове загальне страхування: поширюється на усіх осіб які працюють за контрактом або трудовим договором»;
- «обов'язкове професійне страхування: поширюється на осіб, які працюють у місцях, де умови праці є несприятливими та небезпечними, з високим рівнем травматизму» [7, с. 19].

Варто звернутися до зарубіжного досвіду і подивитися на види соціального страхування, доступні в різних частинах світу. Так, у Швеції «інститут соціального страхування» становить три основні складові: страхування здоров'я; страхування від безробіття; система національних пенсій» [17, с. 181].

У Нідерландах існує дві організаційні та фінансові форми соціального страхування: державна (національна) система страхування та система страхування найманих працівників. Існує також схема соціального страхування для самозайнятих осіб, яка передбачає страхування на випадок непрацездатності, медичне страхування та страхування на випадок безробіття [7, с. 100-104].

У Німеччині існує п'ять видів страхових договорів:

- «державне медичне страхування («Gesetzliche Krankenversicherung») представляється державними медичними касами»;
- «державне обов'язкове страхування на випадок виникнення необхідності у догляді по хворобі або старості («Gesetzliche Pflegepflichtversicherung») – надається державними медичними касами»;

- «пенсійне страхування («Gesetzliche Rentenversicherung») – надається земельними або федеральними страховими суспільствами для найнятих робітників»;

- «страхування на випадок втрати роботи («Arbeitslosenversicherung») – надається федеральним відомством по праці»;

- «державне обов'язкове страхування від наслідків нещасного випадку на виробництві («Gesetzliche Unfallversicherung») – надається союзом підприємців одній або спорідненій галузі промисловості» [53, с. 66].

В Україні, відповідно до ст. 4 Закону «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», в залежності від страхового випадку існують такі види загальнообов'язкового державного соціального страхування:

- 1) «пенсійне страхування;
- 2) страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності;
- 3) медичне страхування;
- 4) страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності;
- 5) страхування на випадок безробіття;
- 6) інші види страхування, передбачені законами України» [26].

Кожен вид страхування, в свою чергу, забезпечує надання соціальних послуг та матеріального забезпечення.

Пенсійне страхування передбачає (ч. 1 ст. 25 Закону України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»): «пенсії за віком, по інвалідності внаслідок загального захворювання; медичні профілактично-реабілітаційні заходи; допомога на поховання пенсіонерів; пенсія по інвалідності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання» [26].

Медичне страхування (ч. 2 ст. 25 Закону України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»): «діагностика та амбулаторне лікування; стаціонарне

лікування; надання готових лікарських засобів та виробів медичного призначення; профілактичні та освітні заходи; забезпечення медичної реабілітації осіб, які перенесли особливо важкі операції або мають хронічні захворювання» [26].

Страховання у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності (ч. 3 ст. 25 Закону України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»): «допомога по тимчасовій непрацездатності (включаючи догляд за хворою дитиною); допомога по вагітності та пологах» [26].

Страховання від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання (ч. 4 ст. 25 Закону України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»): «профілактичні заходи по запобіганню нещасним випадкам на виробництві та професійним захворюванням; відновлення здоров'я та працездатності потерпілого; допомога по тимчасовій непрацездатності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання; відшкодування збитків, заподіяних працівникові каліцтвом та іншим ушкодженням здоров'я, пов'язаним з виконанням ним своїх трудових обов'язків» [26].

Страховання від безробіття (ч. 5 ст. 25 Закону України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»): «допомога по безробіттю; відшкодування витрат, пов'язаних із професійною підготовкою або перепідготовкою та профорієнтацією; допомога на поховання безробітного; профілактичні заходи, спрямовані на запобігання настанню страхових випадків» [26].

Особливу увагу потрібно приділити медичному страхуванню. Законом України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» медичне страхування (ч. 2 ст. 25) передбачено, але механізм реалізації такого страхування на даний момент в Україні відсутній.

Порівняння видів соціального страхування в зарубіжних країнах та в Україні показує, що вони є досить схожими.

Так, соціальне страхування може бути добровільним або обов'язковим. В Україні існує п'ять видів соціального страхування: страхування за віком, медичне страхування, страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, страхування на випадок безробіття. Кожен вид страхування регулює сферу відносин, пов'язаних з наданням соціальних послуг та інших форм соціальної підтримки.

1.3 Нормативно-правова база соціального страхування

Сьогодні Україна рухається до цивілізованого суспільства, і в результаті суспільних змін соціальним проблемам приділяється все більше уваги. Якість та ефективність вирішення найактуальніших проблем соціального захисту населення безпосередньо залежить від менеджменту, від його здатності аналізувати проблеми, виявляти їх чинники та наслідки, приймати управлінські рішення та забезпечувати їх якісну реалізацію.

У ст. 46 Конституції України закріплено право громадян на соціальний захист, «що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом» [19].

Це право гарантується «загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних та приватних закладів для догляду за непрацездатними. Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом» [19].

Соціальне страхування є важливим фактором соціального розвитку кожної країни. Конституція України визначає нашу державу, як країну, що є

«соціальною державою і кожен громадянин має право на соціальне забезпечення, яке гарантується державним соціальним страхуванням» (ст 46) [19].

Через організацію соціального страхування суспільство має можливість компенсувати соціальні ризики шляхом самостійного перерозподілу частини національного доходу на користь певних груп населення з урахуванням ступеня соціальних ризиків та ступеня участі окремих членів суспільства у створенні національного доходу.

Соціальне страхування розглядається як специфічна організаційно-правова форма соціального захисту, яка виступає автономним і незалежним механізмом акумуляції ресурсів для компенсації певних соціальних ризиків. Соціальне страхування є основним елементом соціального захисту, тоді як соціальна допомога є додатковим елементом.

Підзаконні акти відіграють важливу роль у системі джерел права соціального страхування. Для загального розуміння, «основне призначення підзаконного нормативно-правового акта є забезпечення виконання законів України» [42, с. 30].

До таких ми можемо віднести:

– Постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2015 № 440, яка «визначає порядок та умови оплати перших п'яти днів тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, застрахованій особі за рахунок коштів роботодавця» [38];

– Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 09.04.2008 № 189, який «визначає порядок проведення експертизи тимчасової втрати працездатності» [39];

– Постанова Кабінету Міністрів України від 26.09.2001 № 1266, якою «визначено порядок обчислення середньої заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням» [42];

– Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 01.06.2021 № 1066, яким було «внесено зміни до деяких підзаконних нормативно-правових актів та визначено порядок формування медичних висновків про тимчасову непрацездатність в Реєстрі медичних висновків в електронній системі охорони здоров'я» [10].

Волинський національний університет імені Лесі Українки

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

2.1. Страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності

Відповідно до абз. 6 п. 2 Порядку здійснення Фондом соціального страхування України перевірок обґрунтованості видачі та продовження листків непрацездатності, затвердженого Наказом № 1066 під поняттям «тимчасова непрацездатність потрібно розуміти непрацездатність особи внаслідок захворювання, травми або з інших причин, що не залежить від факту втрати працездатності (пологи, карантин, догляд за хворими), яка має тимчасовий зворотний характер під впливом лікування та реабілітаційних заходів, триває до відновлення працездатності або встановлення групи інвалідності, а в разі інших причин – до закінчення причин відсторонення від роботи» [31].

Відповідно до ст. 11 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» визначається перелік осіб, які підлягають такому страхуванню. До таких відносяться «особи, які працюють на умовах трудового договору (контракту) (крім домашніх працівників, які не беруть добровільної участі у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування), гіг-контракту, іншого цивільно-правового договору, на інших підставах, передбачених законом, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності та господарювання, зокрема які є резидентами Дія Сіті, у тому числі в іноземних дипломатичних та консульських установах, інших представництвах нерезидентів або у фізичних осіб, а також обрані на виборні посади в органах державної влади, органах місцевого самоврядування та в інших органах, фізичні особи - підприємці, особи, які провадять незалежну професійну діяльність, члени фермерського

господарства, якщо вони не належать до осіб, які підлягають страхуванню у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності на інших підставах») [35].

Відповідно до ст. 12 даного ЗУ «право на страхові виплати за страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності мають застраховані особи – громадяни України, іноземці, особи без громадянства та члени їхніх сімей, які проживають в Україні, якщо інше не передбачено міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України» [35].

Право на матеріальне забезпечення та соціальні послуги в разі тимчасової непрацездатності «виникає з моменту настання страхового випадку в період роботи (включаючи час випробування та день звільнення), зайняття підприємницькою діяльністю та іншою діяльністю, якщо інше не передбачено законом» [35].

До таких страхових випадків належать:

- «за соціальним страхуванням від нещасного випадку - нещасний випадок на виробництві або професійне захворювання (у тому числі встановлене чи виявлене у період, коли потерпілий не перебував у трудових відносинах з підприємством, на якому він захворів), що спричинили застрахованому професійно зумовлену фізичну чи психічну травму; нещасний випадок, що стався, або професійне захворювання, яке виникло внаслідок порушення застрахованим нормативних актів про охорону праці»;
- «за соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності - подія, з настанням якої виникає право застрахованої особи, членів її сім'ї або іншої особи на отримання відповідно до цього Закону страхових виплат» [35].

Ми бачимо, що Закон чітко визначає коло страхових випадків, а також те, що застрахована особа має право на матеріальне забезпечення та соціальні послуги при настанні таких випадків.

Згідно зі статтею 13, застрахованій особі у разі тимчасової втрати працездатності можуть надаватися такі види матеріального забезпечення та соціальних послуг:

- «допомога по тимчасовій непрацездатності, включаючи догляд за хворою дитиною, догляд за дитиною віком до 14 років або дитиною з інвалідністю віком до 18 років на весь період надання реабілітаційної допомоги, за наявності медичного висновку про необхідність стороннього догляду за дитиною»;

2) «допомога по вагітності та пологах»;

3) «допомога на поховання (крім поховання пенсіонерів, безробітних та осіб, які померли внаслідок нещасного випадку на виробництві)» [35].

Також ст. 15 Законом передбачена допомога по тимчасовій непрацездатності «внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, а також тимчасова непрацездатність на період реабілітації внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві; догляд за хворою дитиною; догляд за хворим членом сім'ї; догляд за дитиною віком до трьох років або дитиною з інвалідністю віком до 18 років у разі хвороби матері або іншої особи, яка доглядає за цією дитиною; догляд за дитиною віком до 14 років або за дитиною з інвалідністю віком до 18 років на весь період надання реабілітаційної допомоги, за наявності медичного висновку про необхідність стороннього догляду за дитиною; обмежувальні протиепідемічні заходи, встановлені місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування; перебування в самоізоляції, обсервації, тимчасових закладах охорони здоров'я (спеціалізованих шпиталях), закладах охорони здоров'я у зв'язку з проведенням заходів, спрямованих на запобігання виникненню та поширенню особливо небезпечних інфекційних хвороб, а також на локалізацію та ліквідацію їх епідемій та спалахів на період дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України; тимчасове переведення застрахованої особи відповідно до медичного висновку на легшу,

нижчеоплачувану роботу; надання реабілітаційної допомоги з протезування та ортезування у стаціонарних умовах у реабілітаційних закладах, реабілітаційних відділеннях, підрозділах закладів охорони здоров'я» [35].

Також варто знати, що «оплату перших п'яти днів тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, покладається на роботодавця (абз. 2 ч. 2 ст. 15). Підставою для такої оплати є виданий в установленому порядку листок непрацездатності» [35].

Загалом, «листок непрацездатності, який виданий у встановленому Законом порядку є підставою для призначення допомоги по тимчасовій непрацездатності по вагітності та пологах» (ст. 18). Під листком непрацездатності, потрібно розуміти «сформований програмними засобами електронного реєстру листків непрацездатності на підставі медичного висновку про тимчасову непрацездатність або документа, що засвідчує факт усиновлення дитини, і зареєстрований за єдиним реєстраційним номером цього реєстру електронний документ, що є підставою для звільнення від роботи, призначення страхових виплат відповідно до законодавства про соціальне страхування» [35].

Відповідно до Порядку організації експертизи тимчасової втрати працездатності, затвердженого Наказом № 189, документами, що засвідчують тимчасову непрацездатність громадян, є:

- «витяг з медичної карти амбулаторного чи стаціонарного хворого, де вказується період дії тимчасової непрацездатності,- видається іноземцям, які тимчасово перебувають на території України і не працюють на підприємствах, в установах та організаціях України, якщо інше не передбачено міжнародними угодами» (розділу IV) [39];

- «форма первинної облікової документації № 095/о «Довідка № ____ про тимчасову непрацездатність студента навчального закладу I-IV рівнів акредитації, про хворобу, карантин і інші причини відсутності дитини, яка відвідує загальноосвітній навчальний заклад, дошкільний навчальний

заклад», затвердженою наказом Міністерства охорони здоров'я України від 14 лютого 2012 року № 110, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 28 квітня 2012 року за № 696/21009,- видають студентам вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації та учням професійно-технічних навчальних закладів» (розділу IV) [39];

- довідка довільної форми, засвідчена підписом лікаря й печаткою суб'єкта господарювання,- видають особам, які проходять обстеження за направленням слідчих органів, прокуратури й суду (розділ IV) [39];

- «довідка довільної форми, засвідчену підписом лікаря й печаткою суб'єкта господарювання, яка видана у разі тимчасової непрацездатності громадян, які шукають роботу, і безробітних, ураховуючи період їх професійної підготовки й перепідготовки та у інших випадках встановлених цим Порядком» [39];

- довідка довільної форми за підписом лікуючого лікаря, засвідчена печаткою суб'єкта господарювання (обов'язково має зазначатися час проведеної консультації), – видають особам, які самостійно звернулися за консультаційною допомогою [39];

- «форма первинної облікової документації № 095-2/о «Довідка № ____ про тимчасове звільнення від роботи по догляду за хворою дитиною», затверджена наказом Міністерства охорони здоров'я України від 28 липня 2014 року № 527, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 13 серпня 2014 року за № 972/25749, (далі - форма № 095-2/о) - видають особі, яка доглядає за дитиною, яка продовжує хворіти, після закінчення максимального терміну, на який можуть формуватися медичні висновки в межах одного випадку тимчасової непрацездатності за категорією «Догляд за хворою дитиною» [39];

- «форма № 147/о «Довідка для призначення і виплати державної допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами жінкам, які не застраховані в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування», затвердженої наказом Міністерства охорони здоров'я України від 18 березня

2002 року № 93, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 09 квітня 2002 року за № 346/6634, – жінкам, які не підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню» [39].

Отже, листок непрацездатності – це медичний документ, виданий уповноваженим органом, що засвідчує тимчасову непрацездатність особи. У деяких випадках це довідки довільної форми, виписки з історії хвороби, первинні форми документації тощо.

2.2. Допомога по тимчасовій втраті працездатності

Тривалість страхового стажу є важливим фактором у соціальному страхуванні у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, оскільки від тривалості страхового стажу залежить розмір виплат, які воно надає. Відповідно до ст. 14 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», під страховим стажем необхідно розуміти «період (строк), протягом якого особа підлягала страхуванню у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та за який щомісяця сплачено страхові внески в сумі не менше мінімального страхового внеску, крім випадків, передбачених абзацом другим цієї частини» [35].

«Період страхування» означає період, за який повинні бути сплачені страхові внески відповідно до мінімального страхового внеску, і включає в себе «період відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею 3 років, отримання виплат за окремими видами соціального страхування крім пенсій усіх видів (за винятком пенсії по інвалідності)» [35].

Страховий стаж обчислюється на підставі даних Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування відповідно до реєстру застрахованих осіб, у тому числі даних про зайнятість працівників, зареєстрованих відповідно до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», [41], а за

періоди до 1 липня 2000 року – у порядку та на умовах, передбачених законодавством, що діяло раніше.

Страховий стаж обчислюється в місяцях.

Якщо сума сплачених за відповідний місяць страхових внесків менша, ніж мінімальний страховий внесок, цей період зараховується до страхового стажу за формулою:

$$ТП = Св:В,$$

«де ТП - тривалість періоду, що зараховується до страхового стажу та визначається у місяцях;

Св - сума єдиного внеску, сплаченого за відповідний місяць;

В - мінімальний розмір страхового внеску за відповідний місяць» [35].

В ст. 15 визначено, що «допомога по тимчасовій непрацездатності надається застрахованій особі у формі страхових виплат, які повністю або частково компенсують втрату заробітної плати (доходу), у разі настання одного з таких страхових випадків»:

1) «тимчасова непрацездатність внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, а також тимчасова непрацездатність на період реабілітації внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві»;

2) «догляд за хворою дитиною»;

3) «догляд за хворим членом сім'ї»;

4) «догляд за дитиною віком до трьох років або дитиною з інвалідністю віком до 18 років у разі хвороби матері або іншої особи, яка доглядає за цією дитиною»;

5) «догляд за дитиною віком до 14 років або за дитиною з інвалідністю віком до 18 років на весь період надання реабілітаційної допомоги, за наявності медичного висновку про необхідність стороннього догляду за дитиною»;

6) «обмежувальні протиепідемічні заходи, встановлені місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування»;

7) «перебування в самоізоляції, обсервації, тимчасових закладах охорони здоров'я (спеціалізованих шпиталях), закладах охорони здоров'я у зв'язку з проведенням заходів, спрямованих на запобігання виникненню та поширенню особливо небезпечних інфекційних хвороб, а також на локалізацію та ліквідацію їх епідемій та спалахів на період дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України»;

8) «тимчасове переведення застрахованої особи відповідно до медичного висновку на легшу, нижчеоплачувану роботу»;

9) «надання реабілітаційної допомоги з протезування та ортезування у стаціонарних умовах у реабілітаційних закладах, реабілітаційних відділеннях, підрозділах закладів охорони здоров'я» [35].

Страховий стаж обчислюється в місяцях (ч. 3 ст. 14).

Допомога по тимчасовій непрацездатності виплачується застрахованим особам залежно від страхового стажу у розмірі:

1) «50 відсотків середньої заробітної плати (доходу) - застрахованим особам, які мають страховий стаж до трьох років»;

2) «60 відсотків середньої заробітної плати (доходу) - застрахованим особам, які мають страховий стаж від трьох до п'яти років»;

3) «70 відсотків середньої заробітної плати (доходу) - застрахованим особам, які мають страховий стаж від п'яти до восьми років»;

4) «100 відсотків середньої заробітної плати (доходу) - застрахованим особам, які мають страховий стаж понад вісім років»;

5) «100 відсотків середньої заробітної плати (доходу) - застрахованим особам, віднесеним до 1-3 категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; одному з батьків або особі, яка їх замінює, які доглядають хвору дитину віком до 14 років, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи та інші особи»;

6) «суми заробітної плати (доходу) застрахованої особи, яка є працівником або гіг-спеціалістом резидента Дія Сіті, з якої фактично сплачено страхові внески, незалежно від страхового стажу» [35].

Отже, страховий стаж прямо впливає на розмір допомоги по тимчасовій непрацездатності.

Закон встановлює певні обмеження на розмір допомоги по тимчасовій непрацездатності. Наприклад, ч. 3 ст. 17 Закону передбачає, що «сума допомоги по тимчасовій непрацездатності (включаючи догляд за хворою дитиною або хворим членом сім'ї) в розрахунку на місяць не повинна перевищувати розміру максимальної величини бази нарахування єдиного внеску, з якої сплачувалися страхові внески» [35]. А відповідно до абз. 2 ч. 3 ст. 24 Закону, «сума допомоги по тимчасовій непрацездатності (включаючи догляд за хворою дитиною або хворим членом сім'ї) в розрахунку на місяць, що виплачується працівникам та гіг-спеціалістам резидентів Дія Сіті, не має перевищувати розміру заробітної плати (доходу) таких осіб, з якого фактично сплачувалися страхові внески» [35].

Закон також визначає причини, через які застрахована особа не має права на допомогу по тимчасовій непрацездатності. До таких причин відносяться наступні:

- «одержання застрахованою особою травм або її захворювання при вчиненні нею кримінального правопорушення» (ст. 16);
- «навмисне заподіяння шкоди своєму здоров'ю з метою ухилення від роботи чи інших обов'язків або симуляції хвороби» (ст. 16);
- «за час перебування під арештом і за час проведення судово-медичної експертизи» (ст. 16);
- «за час примусового лікування, призначеного за постановою суду» (ст. 16);
- «у разі тимчасової непрацездатності у зв'язку із захворюванням або травмою, що сталися внаслідок алкогольного, наркотичного, токсичного сп'яніння або дій, пов'язаних з таким сп'янінням» (ст. 16);
- «за період перебування застрахованої особи у відпустці без збереження заробітної плати, творчій відпустці, додатковій відпустці у зв'язку з навчанням» (ст. 16) [35].

Застрахована особа також втрачає право на цю виплату у разі «порушення режиму, встановленого лікарем, не виконання інструкцій, рекомендацій фахівців з реабілітації, необхідних для надання реабілітаційної допомоги відповідно до індивідуального реабілітаційного плану, погодженому цією особою, або не з'являються без поважних причин у призначений строк на медичний огляд, у тому числі лікарсько-консультативною комісією (далі - ЛКК) або для проведення оцінювання повсякденного функціонування особи, втрачають право на таку допомогу з дня допущення порушення на строк, що встановлюється рішенням органу, який призначає допомогу по тимчасовій непрацездатності» [35].

Тобто закон позбавляє застраховану особу права на виплати в разі незаконної або нечесної поведінки.

Що стосується видачі листків непрацездатності, то сучасна тенденція в Україні полягає в тому, що вони «видаються безпідставно та з порушенням законодавства» [60; 61]. Зрозуміло, що суб'єктами, які видають такі листки непрацездатності, часто є особи, які не завжди діють відповідно до закону. Тут також можлива корупція (власне це загальна проблема українського суспільства). Тому ми вважаємо, що найкраще було б перевести всі процедурні дії в електронний формат, щоб підвищити якість контролю з боку державних органів, які уповноважені здійснювати такий контроль, та зменшити вплив людського фактору.

Таким чином, соціальне страхування з тимчасової втрати працездатності – це особливий вид соціального страхування, який надається особам, які втратили працездатність внаслідок настання події, що спричинила непрацездатність, і ця непрацездатність має тимчасовий характер.

Щоб отримати допомогу по тимчасовій непрацездатності, обов'язково потрібний листок непрацездатності. Цей документ підтверджує факт настання страхового випадку. Під ним необхідно розуміти – «сформований програмними засобами електронного реєстру листків непрацездатності на

підставі медичного висновку про тимчасову непрацездатність або документа, що засвідчує факт усиновлення дитини, і зареєстрований за єдиним реєстраційним номером цього реєстру електронний документ, що є підставою для звільнення від роботи, призначення страхових виплат відповідно до законодавства про соціальне страхування» [35].

Період страхування є дуже важливим для застрахованої особи, і відповідно до нього буде визначатися сума допомоги. Однак для деяких категорій застрахованих осіб тривалість страхового стажу не має значення.

Слід зазначити, що Міністерство соціальної політики України підготувало законопроекти, спрямовані на покращення підтримки осіб, які захворіли або зазнали травм.

Тож реформа системи соціального страхування «єПотенціал» поширюватиметься на застрахованих осіб за загальнообов'язковим соціальним страхуванням, у яких страховий випадок настане після 1 липня 2026 року (травма або хвороба).

Основні зміни до законодавства стосуватимуться комплексної підтримки непрацездатних осіб. Зокрема, передбачається, що держава виплачуватиме допомогу по тимчасовій непрацездатності протягом усього періоду лікування та реабілітації, на відміну від нинішньої ситуації, коли оплачуються лише 120 днів лікування.

Законопроектом також передбачено, що комплексна допомога надаватиметься під час лікування або реабілітації, а не лише після набуття статусу особи з інвалідністю, як це відбувається зараз.

Проект також передбачає значне збільшення виплат, якщо людина повністю втратила працездатність і можливість отримувати дохід. Так, «максимальна страхова сума у разі травм або ушкоджень на виробництві зросте до 40 тисяч гривень» [49].

Також планується продовжити виплату допомоги по безробіттю для деяких непрацездатних осіб та збільшити розмір допомоги.

З 1 січня 2025 року медико-соціальна експертна комісія (МСЕК) буде замінена оцінкою повсякденного функціонування людини. Документи та дії будуть оцифровані, а сама оцінка може проводитися дистанційно або заочно.

Таким чином, реформа соціального страхування є частиною комплексної реформи системи соціального захисту та медико-соціальної експертизи. Вона має замінити стару, неефективну та бюрократичну систему на прозору, зрозумілу та справедливую систему, яка служить людям.

2.3 Напрями вдосконалення соціального страхування в Україні

Система соціального страхування в Україні потребує суттєвого вдосконалення для забезпечення більшої ефективності, прозорості та доступності. По-перше, необхідно реформувати законодавчу базу для приведення її у відповідність до поточної економічної ситуації та міжнародних стандартів, а також спростити процес отримання страхових виплат шляхом зменшення бюрократичних перешкод.

Ефективність управління можна підвищити шляхом оптимізації структури управління, скорочення кількості рівнів управління та впровадження сучасних інформаційних технологій. Автоматизація обробки документів та платежів значно підвищить швидкість і точність роботи системи.

Німеччина має добре організовану «державну систему страхування від нещасних випадків, засновану на професійних галузевих асоціаціях і приватних страхових компаніях» [60].

Німеччина була однією з перших країн, яка запровадила медичне страхування. Основний принцип цієї системи полягає в тому, що держава не несе відповідальності за фінансування охорони здоров'я, а приватний фінансовий сектор створює і контролює умови всіх, крім кількох, полісів медичного страхування.

Пенсійне страхування в Німеччині базується на соціальних законах інших країн: «надання пенсії та виплата пенсії у разі професійної або загальної непрацездатності; виплата пенсії у зв'язку з втратою годувальника сім'ї; запровадження заходів для підвищення санітарних умов життя застрахованого суспільства» [59].

Новітня шведська пенсійна система базується, по-перше, на довічному доході, по-друге, на гарантованій пенсії для осіб з низькими доходами або без них, і, по-третє, на системі обов'язкових кінцевих внесків, відомих як приватні пенсії. Внески до пенсійної системи складають 18,5% доходу, з них внески на особистий рахунок – 2,5% [25].

Швеція також має розгалужену систему страхування працівників, яка складається з чотирьох основних частин:

- 1) індивідуальне (приватне) страхування (забезпечує фінансовий захист у разі непередбачених подій, таких як нещасний випадок, хвороба або пошкодження майна);
- 2) групове страхування (договір страхування укладається на користь групи людей, які мають спільні інтереси або здійснюють спільну діяльність. Зазвичай використовується для страхування співробітників компаній, спортивних команд, студентів тощо. Страхові внески за груповими полісами, як правило, нижчі, ніж за індивідуальними, оскільки кількість застрахованих осіб є більшою);
- 3) страхування колективними договорами (договір укладається з урахуванням інтересів усіх працівників або членів профспілки. Вона часто включає додаткові гарантії та пільги для працівників. Це може бути страхування життя, медичне страхування, пенсійне страхування тощо);
- 4) страхування від нещасних випадків, або захворювання під час робочого часу (виплачує компенсацію працівникам у разі травми або захворювання на роботі. Сюди входять медичні витрати, компенсація за втрату працездатності або інвалідність, а також виплати в разі смерті працівника його родині) [61].

У Швеції також існують недержавні страхові компанії. Ще одним дуже важливим видом соціального страхування у Швеції є страхування батьків, яке є національною моделлю планування сім'ї, народження дітей та сімейних відносин. Батьківське страхування в першу чергу покликане забезпечити фінансовий захист батьків під час догляду за дітьми вдома.

Для українців, у тому числі тих, хто втратив здатність до самообслуговування, соціальне страхування відіграє важливу роль як невід'ємна складова соціального захисту.

У випадку тимчасової непрацездатності, вагітності та пологів виникають проблеми з реєстрацією платників у Пенсійному фонді на випадок безробіття. Фізичні та юридичні особи, які не зареєстровані в органах реєстрації актів цивільного стану або не зареєстровані в державному реєстрі або зареєстровані відповідно до свого місця проживання ухиляються від сплати обов'язкових внесків та ігнорують компенсацію соціальних виплат.

Фонд фінансує профілактичні заходи щодо поліпшення безпеки, гігієни праці та виробничого середовища в рамках національних, галузевих і місцевих планів шляхом здійснення соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

Український фонд соціального захисту осіб з інвалідністю є спеціалізованою державною організацією, що займається соціальним захистом осіб з інвалідністю. Основними завданнями та функціями Фонду є надання матеріальної допомоги особам з інвалідністю, включаючи соціальну допомогу та пенсії; сприяння зайнятості осіб з інвалідністю, включаючи створення умов для спеціальної реабілітації та навчання; організація та фінансування заходів з реабілітації осіб з інвалідністю, включаючи медичну, соціальну та професійну реабілітацію.

Згідно з дослідженням Міжнародної фінансової корпорації, Україна має найвищі темпи скорочення населення в Європі. Внаслідок низької народжуваності швидко збільшується вік населення, збільшується

співвідношення людей середнього та похилого віку. За останні роки співвідношення людей середнього та похилого віку. За останні роки населення України скоротилося на 19,42 % з 41,2 млн у 2021 році до 33,2 млн у 2023 році [61].

В Україні 13,7 мільйона пенсіонерів. Наразі на кожні 100 осіб припадає 88 пенсіонерів, а прогнози показують, що до 2025 року кожна працююча людина буде утримувати одного пенсіонера. До 2050 року очікується, що кількість пенсіонерів на 100 працюючих досягне 125 осіб [61]. Очікується, що до 2050 року чисельність населення зменшиться приблизно на 40% [61].

Система соціального страхування в Україні може бути вдосконалена за допомогою комплексу заходів, спрямованих на підвищення її ефективності, прозорості та доступності.

По-перше, слід зновити законодавчу базу, щоб привести її у відповідність до сучасних економічних реалій та міжнародних стандартів. Спрощення процедур отримання страхових виплат також сприятиме зменшенню бюрократичних перешкод.

Оптимізація адміністративної структури системи соціального страхування допоможе зменшити кількість адміністративних рівнів, прискоривши прийняття рішень. Впровадження сучасних інформаційних технологій, таких як автоматизація обробки документів і платежів, значно підвищить швидкість і точність.

Впровадження електронного адміністрування та створення стандартизованого електронного реєстру застрахованих осіб та страхових випадків є вкрай важливими. Регулярні незалежні аудити допоможуть виявляти та усувати зловживання і корупційні практики.

Необхідно проводити інформаційні кампанії для підвищення обізнаності про права та можливості соціального страхування. Важливо також залучати до системи більше людей, в тому числі самозайнятих та людей у неформальному секторі.

Потрібно диверсифікувати джерела фінансування шляхом запровадження додаткових механізмів, таких як добровільні внески до страхових схем та партнерство з приватним сектором. Рациональне використання ресурсів та контроль за витратами допоможуть підвищити ефективність використання страхових коштів.

Необхідно забезпечити достатній рівень соціальних виплат для задоволення мінімальних потреб громадян та розширити соціальні послуги, такі як страхування на випадок безробіття та медичне страхування.

Слід посилити співпрацю з міжнародними організаціями, спираючись на їхній досвід та підтримку в реформуванні системи соціального страхування. Розвиток державно-приватного партнерства також сприятиме підвищенню ефективності надання соціальних послуг.

Реалізація цих заходів потребує комплексного підходу та співпраці між державними органами, бізнесом та організаціями громадянського суспільства, що сприятиме створенню більш ефективної та справедливої системи соціального захисту в Україні.

Ці заходи вимагають повної співпраці між урядом, бізнесом та організаціями громадянського суспільства, що призведе до створення більш ефективної та справедливої системи соціального страхування в Україні.

Прозорість та доступ до інформації про соціальні послуги та пільги є важливими факторами підвищення довіри громадян до системи. Важливо забезпечити стабільність та гнучкість фінансування фондів соціального страхування. Цього можна досягти шляхом оптимізації видатків, покращення управління фондами та мобілізації додаткових джерел фінансування. Необхідно підвищувати кваліфікацію соціальних працівників та страхових експертів шляхом систематичного навчання на робочому місці. Досвід інших країн допоможе нам подолати проблеми соціального страхування та запровадити систему, засновану на цих підходах, в Україні.

ВИСНОВКИ:

За результатами проведеного бакалаврського дослідження нами сформульовані такі висновки:

1. Соціальне страхування є важливою складовою соціального захисту населення, орієнтованою на людину та її потреби, а якість його надання впливає на соціально-економічний розвиток країни. Соціальне страхування створює умови для збільшення робочої сили та захисту громадян у разі настання певних страхових випадків: непрацездатності, втрати годувальника, безробіття, нещасного випадку на виробництві, догляду за дитиною, вагітності та пологів тощо.

Основними принципами соціального страхування визначено: законодавче визначення умов і порядку здійснення загальнообов'язкового державного соціального страхування; обов'язковість страхування осіб, які працюють на умовах трудового договору (контракту) та інших підставах, передбачених законодавством про працю, та осіб, які забезпечують себе роботою самостійно (члени творчих спілок, творчі працівники, які не є членами творчих спілок), громадян – суб'єктів підприємницької діяльності; особиста (індивідуальна) відповідальність; обов'язковість фінансування страховими фондами (установами) витрат, пов'язаних із наданням матеріального забезпечення та соціальних послуг, в обсягах, передбачених законами з окремих видів загальнообов'язкового державного соціального страхування; солідарність та субсидування; горизонтальний перерозподіл від осіб, з якими не відбулася страхова подія протягом певного часу, до тих, із ким вона відбулася; вертикальний перерозподіл від осіб із вищим рівнем доходу до осіб із нижчим; організаційне самоврядування; загальність (суцільне охоплення) – соціальне страхування поширюється на широкі кола тих, хто його потребує.

До соціальних функцій соціального страхування належать: профілактична та запобігаюча; реабілітаційна; стабілізуюча; соціальна.

2. Система соціального страхування в Україні регулюється низкою законів, які створюють правову основу для її функціонування. Законодавство постійно вдосконалюється відповідно до міжнародних стандартів та потреб суспільства. Основними нормативними актами України є Закони України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», «Про страхування» тощо.

3. В Україні передбачено такі види загальнообов'язкового державного соціального страхування: пенсійне страхування; страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності; медичне страхування; страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; страхування на випадок безробіття; інші види страхування, передбачені законами України.

4. Українську систему соціального страхування можна вдосконалити за допомогою низки наскрізних заходів, спрямованих на підвищення її ефективності, прозорості та доступності, а саме:

- необхідно оновити законодавчу базу, щоб вона відповідала сучасним економічним реаліям та міжнародним стандартам;
- спрощення процедур отримання страхових виплат сприятиме зменшенню бюрократичних перешкод;
- спрощення структури управління системою соціального страхування дозволить зменшити кількість рівнів управління, тим самим пришвидшивши прийняття рішень;
- оптимізація структури управління системою соціального страхування дозволить зменшити кількість рівнів управління і, таким чином, спростити процес прийняття рішень;
- впровадження сучасних інформаційних технологій (автоматизація документообігу та виплат) значно підвищить швидкість і точність роботи;
- важливим є впровадження електронного урядування та створення єдиного електронного реєстру застрахованих осіб та страхових випадків;

- регулярний незалежний аудит допоможе виявити та усунути зловживання та корупцію.

- інформаційні кампанії для підвищення обізнаності про права та можливості соціального страхування;

- розширити джерела фінансування шляхом запровадження додаткових механізмів, таких як добровільні внески на страхування та партнерство з приватним сектором,

- раціональне використання ресурсів та контроль за витратами допоможуть забезпечити більш ефективне використання страхових ресурсів,

- гарантувати адекватні соціальні виплати для задоволення мінімальних потреб громадян та розширити види соціальних послуг, таких як страхування на випадок безробіття та медичне страхування,

- посилити співпрацю з міжнародними організаціями шляхом використання їхнього досвіду та підтримки для реформування системи соціального страхування;

- розвиток державно-приватного партнерства також сприятиме підвищенню ефективності соціальних послуг.

Реалізація цих заходів потребує комплексного підходу та співпраці між державними та громадськими організаціями, бізнесом, що дозволить створити більш ефективну та справедливую систему соціального страхування в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Березіна С. Б. Соціальне страхування як інструмент соціального ризик-менеджменту. *Економіка та держава*. 2018. № 7. С. 22-29.
2. Боков О. Нормативно-правові засади розвитку системи соціального страхування в Україні. URL: <http://www.dridu.dp.ua>
3. Буяльський Д.П. Аналіз і порівняльна оцінка ефективності різних моделей соціального страхування в Україні. 14.06.2024/85 С. 17-19. URL: <https://archive.liga.science/index.php/conference-proceedings/issue/view/inter>
4. Буяльський Д.П. Оцінка впливу політичних, економічних та соціокультурних чинників на формування та розвиток системи соціального страхування в Україні. *Фінансове забезпечення економіки : матеріали VIII науково-практичної студентської конференції*, 30 травня 2024 р. Житомир : Поліський університет. 2024. С. 14-16.
5. Види загальнообов'язкового державного соціального страхування. URL: <https://ips.ligazakon.net>
6. Вольська А. О. До проблеми соціального страхування в Україні. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2011. Вип. 4. С. 325-327. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2011_4_60
7. Григораш Г.В., Григораш Т.Ф., Олійник В.Я., Субачов І.Т. Системи соціального страхування зарубіжних країн. Навч. пос./ К.: Центр учбової літератури, 2008. 144 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3bac_finan/Cystemy-sots.-strakh.-zar.-krayin_Ch.pdf
8. Державне управління статистики: офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
9. Державні фінанси. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/>

10. Деякі питання формування медичних висновків про тимчасову непрацездатність та проведення їхньої перевірки: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 01.06.2021 № 1066. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0728-21#Text>
11. Діденко Ю. Ю. Види соціального страхування з позиції соціально-трудових відносин. Соціальна економіка. 2013. № 2-3. С. 114-121. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/se_2013_2-3_13
12. Європейський кодекс соціального забезпечення: Міжнародний документ від 16.04.1964 № ETS N 48. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_329#Text
13. Звіти про виконання бюджету Пенсійного фонду України. URL: <https://www.pfu.gov.ua>
14. Кириленко О. П. Соціальне страхування як інститут сталого людського розвитку. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2015. Вип. 11(2). С. 10-17. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2015_11\(2\)_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2015_11(2)_4)
15. Кириченко А. В. Розвиток соціального страхування в Україні : монографія. К. : ЦП “КОМПРИНТ”, 2017. 197 с.
16. Кодекс законів про працю: Кодекс України від 10.12.1971 № 322-VIII. Відомості Верховної Ради. 1971. додаток до № 50. ст. 375. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
17. Козоріз Г. Г. Зарубіжний досвід формування ефективних інститутів соціального страхування. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2013. Вип. 1 С. 176-185. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2013_1_24
18. Колосок А. М. Аналіз соціально-трудових відносин на ринку праці Волинської області. *Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки*. 2010. №5. С. 113-117. URL: <http://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/1455>

19. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996 р. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
20. Коротич О. Б. Реалізація соціальної політики України в умовах реформування публічної влади. *Актуальні проблеми державного управління*. № 2(50). 2016 р. С. 6-10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2016_2_4
21. Москаленко О. В. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування як гарантія конституційного права на соціальний захист. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 3. С. 186-191. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2012_3_29
22. Москаленко О. В. Основні засади соціального страхування в сучасних умовах. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. "Право". 2011. Вип. 17. С. 126-131. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znphnpu_pravo_2011_17_21
23. Москаленко О. Функції загальнообов'язкового державного соціального страхування. *Вісник Академії правових наук України*. 2013. № 1. С. 139–147. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2013_1_16
24. Надрага В. І. Соціальне страхування в системі соціального регулювання ризиків. *Вісник економічної науки України*. 2014. № 2. С. 99-103.
25. Обґрунтування технічних та якісних характеристик предмета закупівлі, розміру бюджетного призначення, очікуваної вартості предмета закупівлі Послуги зі створення прикладного програмного забезпечення Єдиної інформаційної системи соціальної сфери. Міністерство соціальної політики України. 30 верес. 2021 р. URL : <https://www.msp.gov.ua/news/20751.html>
26. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 14.01.1998 р. 16/98-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/16/98-%D0%B2%D1%80>

27. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, 31.03.2023 року №23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
28. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики. URL: <https://www.msp.gov.ua>
29. Пшибельський В.В., Шматковська Т.О., Колосок А.М. Засади формування зеленої економіки на основі розвитку соціальної відповідальності бізнес-структур. *Агросвіт*. 2025. № 2. С. 75-80. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.2.75>
30. Положення про Єдину інформаційну систему соціальної сфери : Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квіт. 2021 р. № 404. URL : <https://zakon.rada.gov.ua>
31. Порядок здійснення Фондом соціального страхування України перевірок обґрунтованості видачі та продовження листків непрацездатності: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 01.06.2021 № 1066. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0729-21#n4>
32. Принципи соціального страхування. URL: <https://protocol.ua>
33. Про внесення змін до переліку професійних захворювань: Постанова Кабінету Міністрів України від 13.05.2020 № 394. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/394-2020-%D0%BF#Text>
34. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення : Закон України від 19.10.2017 р. № 2168 VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
35. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23.09.1999 р. 1105-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/1105-14>
36. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023 – 2025 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 4 берез. 2023 р. № 220. URL : [https:// www.kmu.gov.ua/npas](https://www.kmu.gov.ua/npas)
37. Про затвердження переліку професійних захворювань: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.11.2000 № 1662. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1662-2000-%D0%BF#n9>

38. Про затвердження Порядку оплати перших п'яти днів тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, за рахунок коштів роботодавця: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2015 № 440. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440-2015-%D0%BF#Text>

39. Про затвердження Порядку організації експертизи тимчасової втрати працездатності: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 09.04.2008 № 189. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0589-08#Text>

40. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України від 24.02.2022 року № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2102-20>

41. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010 р. 2464-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/2464-17>

42. Про обчислення середньої заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.09.2001 № 1266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1266-2001-%D0%BF#Text>

43. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 року № 2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>

44. Про розмір внесків на деякі види загальнообов'язкового державного соціального страхування: Закон України від 01.01.2011 року № 2213-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

45. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 2671-. Відомості Верховної Ради, 2019, № 18, ст. 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

46. Про стимулювання розвитку цифрової економіки України: Закон України від 15.07.2021 № 1667-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#n510>

47. Про схвалення Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та затвердження операційного плану з її реалізації на 2022–2024 роки : Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 серп. 2022 р. № 752-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua>

48. Рекомендації учасників слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів на тему: «Вплив розмірів прожиткових мінімумів на стан соціального захисту громадян України, особливо пенсіонерів, осіб з інвалідністю в Україні та дітей до 18 років» : Рішення Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів (протокол від 15.02.2023 р. № 142). URL : <https://komspip.rada.gov.ua/documents/sluhannja/recommend-kom/75831.html>

49. Реформа соціального страхування єПотенціал: перехід від МСЕК до оцінки працездатності. URL : <https://7eminar.ua/news/1766-reforma-socialnogo-straxuvannya-jepotencial-perexid-vid-msek-do-ocinki-pracezdatnosti>

50. Рівчаченко С. В. Тенденції розвитку державного соціального страхування в сучасних умовах (на прикладі Німеччини). *Економіка та держава*. 2012. № 6. С. 65-67. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2012_6_20

51. Самойленко Н. А. Сучасний стан соціального захисту населення в Україні. *Молодий вчений*. 2018. № 11 (63). С. 476-479.

52. Сидор І.П. Бюджетне забезпечення соціального захисту населення: теоретичні аспекти та вітчизняна практика. *Ефективна економіка*. 2015. № 9. С. 118-126.

53. Сидорчук А. А. Теоретичні аспекти державного соціального страхування. *Український соціум*. 2012. № 3. С. 105-120. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Usoc_2012_3_11

54. Соловйов О. В. Правові принципи соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. *Право та інновації*. 2020. № 3 (31). С. 83-89. URL: <https://openarchive.nure.ua/bitstream/document/18737/1/doc13.pdf>

55. Соціальне страхування : навч. посібник / М.Г. Марич. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. 2022. 176 с.

56. Соціальне страхування : підруч. / за ред. О. П. Кириленко та В. С. Толуб'яка. Тернопіль : Екон. думка ТНЕУ, 2016. 516 с. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/14756>

57. Соціальні видатки. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubricpolitics/3853235-socialni-vidatki-so-i-comu-finansuvala-derzava-u-2023-roci-ta-sozminitsa-v-2024mu.html>

58. Стратегія цифрової трансформації соціальної сфери : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовт. 2020 р. №1353-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

59. Шимків С. А. Зарубіжний досвід організації страхування від нещасних випадків: перспективи адаптації в Україні. *Фінансові послуги*. 2017. № 2. С. 42-44. URL: <http://nbuv.gov.ua>

60. Digital distribution in insurance: a quiet revolution (2014). Swiss Re. Sigma. No 2 (2014) URL: <http://media.swissre.com>

61. Klimaviciute J., Pestieau P. Zeitschrift für das Gesamte Finanzwesen. Tübingen. 2018. Vol.74. Iss. 1. S. 88–108.